

MIESTO AKTIVÍT S ASISTENCIOU ZVIERAT V SOCIÁLNEJ PRÁCI⁴⁹

PLACE OF ANIMAL ASSISTED ACTIVITIES IN SOCIAL WORK

Zuzana Poklembová

Abstrakt: Autorka sa v príspevku venuje miestu aktivít s asistenciou psov v praxi a vzdelávaní sociálnej práce. Na problematiku nazerá z pohľadu sociálnej práce s rôznymi typmi klientov. Uvádza tiež príklady začlenenía aktivít a terapie s asistenciou zvierat do praxe a vzdelávania. Vo svojej práci sa opiera o poznatky zo zahraničia, najmä z anglosaských krajín.

Kľúčové slová: sociálna práca, vzdelávanie v sociálnej práci, pes ako spoločník, aktivity s asistenciou psa, aktivity s asistenciou zvierat.

Abstract: The article focuses on the place of animal assisted activities in social work practice and education. The topic is considered from the perspective of social work with various clients. It also introduces examples of inclusion of animal assisted activities and therapy in the social work practice and education. Author uses the experience and knowledge from abroad, especially from the Anglo-Saxon countries.

Key words: social work, social work education, companion dog, animal assisted activities, dog assisted activities, social work.

*„I won't offer solutions; I will just listen. All I have are gestures... I am a therapy dog“
(Matuszek 2010)*

Sociálna práca sa ako moderná pomáhajúca profesia pružne prispôsobuje potrebám pestrej klientely. Siahá po rozličných nástrojoch a metódach, a využíva ich pri plnení svojho poslania ako ho na svetovej konferencii v Montreale formulovala *Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov (IFSW 2000)*: *„Profesia sociálnej práce podporuje sociálne zmeny, riešenie problémov v medziludských vzťahoch, posilňuje a oslobodzuje ľudí pri dosahovaní blahobytu. Uplatnením teórií ľudského správania a sociálnych systémov, sociálna práca intervenuje v oblastiach vzájomnej interakcie ľudí s prostredím. Princípy ľudských práv a sociálnej spravodlivosti sú základom sociálnej práce⁵⁰“.*

Jednou z možných interakcií ľudí s prostredím je i interakcia človek – zviera, či už prirodzená, alebo sprostredkovaná pomáhajúcou profesionálkou, profesionálom. Možnosti využitia aktivít s asistenciou zvierat⁵¹ v sociálnej práci sú široké. V posledných rokoch sa objavujú príklady ich využitia nielen v praxi sociálnej práce, teda vo vzťahu ku svojim

⁴⁹ Príspevok vyšiel ako súčasť riešenia grantovej úlohy VEGA MŠVVaŠ SR č. 1/0927/14 s názvom *Aspekty profesionalizácie canisterapie v kontexte teórie sociálnej práce*

⁵⁰ Touto definíciou *Medzinárodná federácia sociálnych pracovníkov* nadväzuje na svoju pôvodnú definíciu z roku 1998 (in: Tokárová et al. 2000), ktorá formulovala sociálnu prácu ako činnosť, ktorá predchádza alebo upravuje problémy jedincov, skupín, komunit, vznikajúce z konfliktov potrieb jedincov a spoločenských inštitúcií s cieľom zlepšenia kvality života.

⁵¹ Aktivity s asistenciou zvierat sú definované ako činnosti „poskytujúce možnosti pre motivačné, edukačné a/alebo rekreačné efekty zvyšujúce kvalitu života. Tieto aktivity sú poskytované v rôznych prostrediach špeciálne trénovanými profesionálmi, budúcimi profesionálmi a/alebo dobrovoľníkmi v spolupráci so zvieratami spĺňajúcimi špeciálne kritériá“ (*Standards of Practice for Animal-Assisted Activities and Animal-Assisted Therapy* 1996, in: Šoltéssová 2014, s. 33).

klientom a klientkam, ale aj smerom dovnútra ako jeden z nástrojov predchádzania vzniku syndrómu vyhorenia v pomáhajúcich profesiách, či vo vzdelávaní sociálnych pracovníčok a pracovníkov. Na niektoré z možností využitia aktivít s asistenciou psa pri príprave budúcich sociálnych pracovníčok a pracovníkov by sme rady upozornili aj v našom príspevku.

1 AKTIVITY S ASISTENCIOU ZVIERAT A VZDELÁVANIE V SOCIÁLNEJ PRÁCI

História využitia zvierat v praxi sociálnej práce siaha cez minulé storočie a psích co-terapeutov doktora Lewinsona až do 19. storočia, keď sociálna reformátorka a priekopníčka ošetrovateľstva Florence Nightingale, zdokumentovala prínos prítomnosti zvierat pri pacientoch a pacientkach (Šoltésová 2013, 2014). V súčasnosti sa aktivity s asistenciou psa využívajú pri širokej palete činností sociálnej práce a z prítomnosti zvierat pri aktivitách sociálnej práce benefituje široké množstvo jej klientov: detskí klienti a klientky so špecifickými poruchami učenia; osoby s poruchami správania, klienti a klientky s poruchami autistického spektra, poruchami príjmu potravy, úzkostnými poruchami, depresiou; zvieratá sprevádzajú sociálnych pracovníkov a pracovníčky pri práci v školách, zariadeniach paliatívnej starostlivosti či v psychiatrických zariadeniach.

Nároky praxe vyžadujú od sociálnych pracovníkov a pracovníčok v praxi priebežne hľadať, spoznávať a využívať v prospech svojej klientely nové metódy a nástroje a tým neustále aktualizovať praktickú náplň svojej činnosti. Z toho vyplývajúce požiadavky praxe kladú zároveň nové nároky na rozširovanie kompetencií získaných počas pregraduálnej prípravy. Na sociálnych pracovníkov a pracovníčok sú na absolventov vysokých škôl v odbore sociálna práca kladené stále vyššie odborné požiadavky. Po nástupe do praxe sa absolventi a absolventky vysokých škôl stretávajú stále so širšími očakávaniami zo strany klientov i zamestnávateľa. Budúci sociálni pracovníci a pracovníčky síce nemôžu disponovať podrobnou znalosťou všetkých nástrojov a metód sociálnej práce, mali by sa v nich však orientovať, poznať možnosti ich aplikácie pri jednotlivých cieľových skupinách a z celého ponúkaného spektra si niektoré vybrať a podrobne ich poznať niektoré vrátane ich praktického využitia a takto už počas pregraduálnej prípravy kreovať svoju budúcu špecializáciu.

Jednou z možných špecializácií je i využitie aktivít s asistenciou zvierat. Hoci zatiaľ možno menej známe než tradičnejšie prístupy v sociálnej práci, stávajú sa aktivity s asistenciou zvierat, stále častejšie súčasťou praxe sociálnej práce. Zatiaľ čo v slovenských podmienkach prebieha vzdelávanie v tejto oblasti vo forme kurzov, v anglosaskom prostredí je možné študovať tento odbor na univerzitách ako súčasť štúdia pomáhajúcich profesií alebo na veterinárnych fakultách ako samostatnú špecializáciu.

2 SOCIÁLNA PRÁCA S VYUŽITÍM AKTIVÍT S ASISTENCIOU ZVIERAT AKO SÚČASŤ KURIKULA BUDÚCICH SOCIÁLNYCH PRACOVNÍKOV A PRACOVNÍČOK

Aktivity s asistenciou zvierat sú ako predmet možnou súčasťou viacerých študijných programov sociálnej práce. Zahrnutia jednotlivých predmetov, najmä voliteľných - zameraných na špecializáciu a individuálnu profiláciu absolventov a absolventky, do kurikula budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok však často nebýva podložená výskumnými zisteniami. Kolektív autorov pod z *Denverskej univerzity* (Tedeschi et al. 2005) odôvodnil

potrebu zahrnutia aktivít s asistenciou zvierat do pregraduálnej prípravy sociálnych pracovníkov a pracovníčok, zdôrazňujúc dôležitosť porozumenia vzťahu medzi ľuďmi a zvieratami pre pochopenie sociálnych spoločenských systémov. Vo výskume sa špecificky zamerali na vzťah človek – zviera a pochopenie sociálnych väzieb, ktoré vzájomné vzťahy medzi ľuďmi a zvieratami zahŕňajú a pripravenosť vzdelávacích inštitúcií v odbore sociálna práca zahrnúť existenciu a podporu týchto vzťahov do praxe sociálnej práce. V svojej práci venujú nielen charakteristike sociálnej práce s asistenciou zvierat (*Animal-Assisted Social Work (AASW)*) a nárokom na vzdelávanie pripravujúce budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčky pre výkon takto špecializovanej profesie (náplň ponúkaných kurzov ako aj ich aplikačná rovina na rôzne cieľové skupiny), zdôrazňujú i prínos prítomnosti zvierat'a pri výkone sociálnej práce, zabezpečenie jeho potrieb a pohody a etické štandardy výkonu sociálnej práce s asistenciou zvierat. Zároveň podrobne popisujú zavedenie programu Sociálnej práce s asistenciou zvierat, vrátane popisu jednotlivých krokov a organizačného zabezpečenia ako napríklad: formulácia jasných pravidiel, školenie personálu, výber a príprava dobrovoľníkov, príprava metód a postupov, supervízia a proces implementácie a vyhodnocovania programu (Tedeshi 2005), ktoré môžu slúžiť ako základná štruktúra pre ďalšie vzdelávacie inštitúcie s ambíciou obohatenia svojho kurikula o Sociálnu prácu s asistenciou zvierat. *The Graduate School of Social Work, University of Denver* v súčasnosti ponúka programy: *Animals in Therapeutic Setting*, *Animal Assisted SW Practice*, *Evidence-Supported AASW* ako súčasť magisterského stupňa štúdia sociálnej práce.

„Zvieratá nám poskytujú jedny z našich najspoľahlivejších, najmenej komplikovaných a najcennejších vzťahov. Porozumenie ich prínosu pre naše zdravie a vnútornú pohodu je dôležitou súčasťou vzdelávania budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok“ (Philip Tedeshi, profesor *Denverskej univerzity* a výkonný riaditeľ *Inštitútu pre spojenie zvierat a ľudí, University of Wisconsin-Madison*).

3 SOCIÁLNA PRÁCA S VYUŽITÍM AKTIVÍT S ASISTENCIOU ZVIERAT AKO SAMOSTATNÝ ŠTUDIJNÝ PROGRAM

Národná asociácia sociálnych pracovníkov (National Association of Social workers) v USA predstavila v roku 2013 na svojom treťom *Medzinárodnom summite veterinárnej sociálnej práce* základné oblasti pôsobenia veterinárnej sociálnej práce, nazývanej aj „manželstvom dvoch profesií“. Hlavnými oblasťami uplatnenia profesie sú: smútok a strata domáceho zvierat'a; interakcia s asistenciou zvierat'a; prepojenie násilia na ľuďoch a násilia na zvieratách; manažment únavy zo súcitu (Clayton 2013). Veterinárna sociálna práca je teda zameraná prevažne na potreby ľudí vyplývajúce z väzby vznikajúcej vo vzťahu človek zviera a ostáva tak na poli sociálnej práce obohatenej o využitie znalostí z oblasti veterinárnej medicíny a využívajúc benefity profesionálnej i prirodzenej interakcie asistovanej zvierat'om.

Základnou misiou univerzity v oblasti veterinárnej sociálnej práce je okrem vzdelávania v tejto oblasti tiež zvyšovanie povedomia verejnosti o tejto oblasti ako aj o existencii a možnostiach využitia väzby medzi ľuďmi a zvieratami; poskytovanie odborných konzultácií a služieb založených na využití interakcie asistovanej zvierat'om pre verejnosť; vykonávanie praxe veterinárnej sociálnej práce založenej na dôkazoch vrátane vyhodnocovania jej súčasného stavu a participácií na jej budúcom rozvoji.

Profesia veterinárnej sociálnej práce je na *The University of Tennessee* profesionalizovaná od roku 2002 a v súčasnosti ponúka Veterinárnu sociálnu prácu

s uplatnením v týchto štyroch oblastiach ako certifikovaný študijný program v rámci magisterského stupňa štúdia (*College of veterinary medicine & College of social work* 2014).

ZÁVER

V našom príspevku sme sa pokúsili poukázať na možnosti využitia prepojenia sociálnej práce a aktivít s asistenciou zvierat a priblížiť príklady z alternatív zapracovania tohto prepojenia v pregraduálnej príprave v zahraničí. Zahrnutie aktivít s asistenciou zvierat do pregraduálnej prípravy v oblasti sociálnej práce poskytuje aspoň minimálny prehľad o možnostiach využitia vzťahu človek - zvierat v praxi sociálnej práce širšiemu množstvu praktikov a praktičiek sociálnej práce. Zavedenie študijného programu sociálnej práce so špecializáciou na možnosti využitia rôznych aspektov vzťahu ľudí a zvierat v praxi sociálnej práce vytvára priestor na získanie hlbších znalostí a komplexnejšiu prípravu pre využitie nástrojov a možností ktoré predmetná oblasť ponúka v prospech budúcej klientely absolventov a absolventiek špecializovaného odboru. V oboch prípadoch však vytvorenie možnosti špecializácie budúcich sociálnych pracovníkov a pracovníčok v oblasti aktivít s asistenciou zvierat už počas ich pregraduálnej prípravy vnímame ako prínosný krok pre širšie využitie aktivít s asistenciou zvierat v praxi sociálnej práce na Slovensku.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BOSÁ, Monika, 2013. *Feministické korene sociálnej práce*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. ISBN 978-80-555-0775-0.
- CLAYTON, Laetitia, 2013. *Emerging field join two professions*. [online]. Knoxville: National Association of Social Workers. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <https://www.socialworkers.org/pubs/news/2013/07/veterinary-social-work.asp>
- COLLEGE OF VETERINARY MEDICINE & COLLEGE OF SOCIAL WORK. 2014. *Veterinary social work*. [online]. Knoxville: The University of Tennessee. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.vetsocialwork.utk.edu/>.
- IFSW. 2000. *Definition of Social Work*. [online]. Montreal: IFSW General Meeting agenda. [cit. 2014-07-03]. Dostupné z: <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>.
- MATUSZEK, Sarah [sa]. *Animal facilitated therapy in Various Patient Population*. [online]. Shadow Hills: Saddles for Soldiers. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: http://saddlesforsoldiers.org/wp-content/uploads/2013/03/Animal_Facilitated_Therapy_in_Various_Patient.3.pdf.
- MAŤHOVÁ, Lenka, 2007. Autonomie, nezávislosť a uspokojovanie potrieb osôb vyššieho veku. In: *Kontakt*. Roč. IX, č. 2, s. 343-352. ISSN 1212-4117.
- SKYBA, Michaela, 2014. *Školská sociálna práca*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. ISBN 978-80-555-1153-5.
- ŠOLTÉSOVÁ, Denisa, 2010a. Aktivity a terapia s asistenciou psov na Slovensku. In: FERKO, J. a D. ŠOLTÉSOVÁ, eds. *Zborník prednášok. Seminár o aktivitách a terapii s asistenciou psov organizovaný v dňoch 10. – 13. júna 2010 v Beluškých Slatinách*. Bratislava: Výcviková škola Doggie. ISBN 978-80-970605-0-3.
- ŠOLTÉSOVÁ, Denisa, 2010b. Formálna stránka aktivít a terapie s asistenciou psov. In: FERKO, J. a D. ŠOLTÉSOVÁ, eds. *Zborník prednášok. Seminár o aktivitách a terapii s asistenciou psov organizovaný v dňoch 10. – 13. júna 2010 v Beluškých Slatinách*. Bratislava: Výcviková škola Doggie. ISBN 978-80-970605-0-3.

- ŠOLTÉSOVÁ, Denisa, 2013. Humánno-animálne interakcie - historické korene, súčasný stav poznania a inšpirácie pre budúcnosť. In: *Aktivity a terapia s asistenciou psov - inovatívny prístup v pomáhajúcich profesiách [elektronický zdroj]: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou "Jarná konferencia o aktivitách a terapii s asistenciou psov (canisterapie)", konanej v dňoch 3.- 4. mája 2013 v Ružomberku*. Bratislava: Výcviková škola Doggie Bratislava, s. 6 – 25. ISBN 978-80-970859-2-6.
- ŠOLTÉSOVÁ, Denisa a Lenka Kvašňáková, 2013. Socioterapia s asistenciou psov (canisterapie) v kontexte celoživotného vzdelávania v sociálnej práci. In: *Profesionalita, perspektivy a rozvoj sociální práce: sborník z konference X. Hradecké dny sociální práce, Hradec Králové 27. až 28. září 2013*. Hradec Králové: Gaudeamus, s. 62-69. ISBN 978-80-7435-359-8.
- ŠOLTÉSOVÁ, Denisa, 2014. *Rizikový pojem „canisterapia“*. Prešov: FF PU. ISBN 978-80-555-1119-1. Dostupné z: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Soltesova1>
- TEDESCHI, Philip et al., 2005. *The Incorporation of Animal-Assisted Interventions in Social Work Education*. [online]. Philadelphia: JFSW. [cit. 2014-07-03]. Dostupné z: www.haworthpress.com/web/JFSW
- TOKÁROVÁ, Anna et al., 2000. *Kapitoly zo sociálnej práce*. Prešov: Akcent print - Pavol Šidelský. ISBN 80-968367-1-4.
- TOKÁROVÁ, Anna et al., 2003. *Sociálna práca: kapitoly z dejín teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov: Akcent print - Pavol Šidelský. ISBN 80-968367-5-7.
- TOKOVSKÁ, Miroslava a Andrea ODLEROVÁ, 2012. Riziká interdisciplinárnej kooperácie v sociálnej starostlivosti o klienta. In: *Interdisciplinárna kooperácia v ošetrovatel'stve, pôrodnej asistencii a sociálnej práci. Recenzovaný zborník príspevkov z 3. medzinárodnej vedeckej konferencie*. Ružomberok: Verbum, s. 180-185. ISBN 978-80-8084-873-6.
- VIAU, Robert et al., 2010 [online]. Effect of service dogs on salivary cortisol secretion in autistic children. In: *Psychoneuroendocrinology*. Vol. 35, No. 8, pp. e1187-e1193. ISSN 0306-4530 [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: <http://www.psyneuen-journal.com/article/S0306-4530%2810%2900048-X/fulltext>.

Autorka:

Ing. Mgr. Zuzana Poklembová, PhD.

Inštitút edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove

Ul. 17.novembra č.1, 08001 Prešov

e-mail: zuzana.poklembova@gmail.com